

Table with 4 columns: Column 1, Column 2, Column 3, Column 4. Contains numerical data.

ივერი

შუთის დასავლეთი... დსაპუჯა უნდა მივძინოთ...

1877-1893 საბოლოო იტიკო და სალიტერატურო გაზეთი 1877-1893

„ივერი“

გამოდის 1893 წელს იმავე პრიონდით, როგორც აქამდე. მისი დასახელის დასახით ან 1893 წლისათვის, მიჰყავთოს.

ბულისში: ა) თითონ რედაქციას, ნიკოლოზის ქუჩაზე, ვარანცოვის ძეგლის პირდაპირ, თავ. გრუზინსკისთვის სახლში, № 21; ბ) „ქართველთა შორის წერა-კითხვის გამავრცელებელ საზოგადოების“ კანტორას, სახლის ქუჩაზე, თავდაზნაურთა საადგილ-მამული ბანკის ქარვასლის გზის ღერეთი.

ტფლისის გარე მისიონერთა უნდა დაბარონ გზით შექცევის აღწერათ: ტფლის. ვა რედაქციის გზით, რომ აქაი გზითა გავიყინას გამო მსკუნიანი შეგუე იქნას მარტო ამ სხლან-მომქურთა წახსე, გიხე გზითა დაკვეთი-სათვის სეადს აუფეს პირდაპირ რედაქციას და მსკუნიანი-კითხვის გამავრცელებელ საზოგადოების“ კანტორასა წამოადაგებს, ანუ გამოგვსავს.

16 სექტემბერს კარდანახში თავის მამულში გარდაიცვალა თაბადი ილია დავითის ძე აბახანი, რასაც მისი შვილი: მამან, ივანე, ლეონ და დავითი გულითადის მუხარებობით აღწერილ ნათესავთა და ნაცნობთა. დასაფლავება იქნება შაბათს, 18 სექტემბერს. (1-967-1)

ოფიციალური ცნობა ხოლმის შესახებ
სექტემბრის 16 სამივე ავადმყოფი, რომელიც ტფლისის საავადმყოფოში იყვნენ, ყველანი მოკრჩნენ.

ახალი ამბავი

* კვირას, 19 სექტემბერს, საქართველოს ექსპრესოს ვლადიმერ აკურთხვის ქაშვილის წმ. გიორგის ეკლესიის სამარგელო სკოლის. სკოლის ახალი შენობა უკვე მზად არის. კლასის ოთახი და ავტოფეე ოთახი ბიბლიოთეკისა შესაფერად არის მოწყობილი. 20 ამ თვეს სწავლაც დაიწყება. მსურველი კარგა ბლომად არიან.

* ტფლისის პოლიცემისტური აპრობს მან წინამძღვრი შვილის-მთერ გამართულ იავ-ფისიან სახადლოს გვერდზე გამართის ღამის თავშესაფარი ღობითათვის. ამ თავშესაფარიისთვის მან მსტრუკის მოგროვლი აქეს 4,600 მანათლად.

* ტფლისის მეთორნებმა არხა მირათვის ქალაქს გამოგობას და სთხოვერ მახანდის მომატებას გირან-კა თორის ბურხელ ნახვარი კაპეიკისას. მთხოვერღებნი ჩივიან, რომ ივნისილამ მოკლეხული დღემდ თითქმის აღარ შემოაქთ ქალაქის ითარგმნების აფსართა ნითა*.

ფელეტონი

ხალხური ლეანობი
(მეთუფუერეს-მითერ ჩაწერილი)
თამარ დღლივალს უთქვამს:
ათასი კმა უმა მხლდა,
ყველანი ოქროს დილითა,
ვაჭვედი დედალ ხოზობსა
ვისმედი ბროლის კითია.
ვინც რომ შეტება-შეგები
აღალითა და ჯიქითა,—
აწი თქვენ იყო, მევინო,
ვინც დაჩრით ამას იქითა.

ლაზა ქაყა-ივამ წარმოსდება, თუ აფხაზურ მინდამა შეგოვიდა „ქართლის ცხოვრება“-ში?

თამარ მეფის შვილის გიორგის ქართულად მეტ სახელად ჰქვიან აფხაზს. ამ სიტყვის შესახებ ქართლის ცხოვრება შენიშნავს: „თამარმა თავის შვილს გიორგის უწოდა ლაზა“, ალაზა განმანათებლად სოფლისა

დღემის ყველანი დარწმუნებულნი იყვნენ, რომ აფსართა ენა აფხაზთა ენას ნიშნავს და ლაზა აფხაზთა ენის სიტყვა არისო.გ. წერეთელმა კი იმის მაგიერ, რომ აფხაზურთა სიტყვი იმის მაგიერ, რომ აფხაზურთა სიტყვი არისო, არამედ მის შესახებ გამოასტეჟეს ესრეთი არი: აფხ. იოს, იქნება ეს სიტყვა (ლაზა) თვით თამარს ჰქონდა პირველ ქრისტიან ნასწავლი რუსულ ენადგანა*ო, ე. ი: აქედამ ის დასკვნა გამოდის, რომ რუსული სიტყვა ლაზა დადაფუერებულა.
ამის შესახებ ივერია* შეეკამათა მან წერეთელს და უმტკიცებდა, რომ აფხაზთა ენა* აფხაზთა ენა არისო. ჩემის შრთა, ივერია* „შივე შენიშნენ მეც, რომ მართლაც აფხაზურს ენაში არის სიტყვა ა-ლაზა, რომელიც სინაღოს ნიშნავს მეოქი.

ყველა ამან გამოიწვია ვრძელი პასუხი წერეთლისა. თუშკის ეს პასუხი გერ არ არის დასარულებული, მაგრამ მე ეხლდებე გქარობ დღენიშნო ერთი საჩოთიოთა თვისება მან გ. წე-

ბაზარში ადგილობრივი ფევილი და იძულებული ვართ ფევილი ვილოთ ჩარჩნებისა და ალაფებისაგან, რომელიც ისეთს ფასს გვართმევენ, რომ ჩვენს ხელობა ვეღარაფერს მოგებს ვერ გვაძლევსო.

* ტფლისში იშვიათი ამბავი არ არის, რომ საუკეთესო შენობის სქელი და ძვირად დამუადარი კედლის გირიღვას ხოლმე. ქალაქის ინჟინერის მოადგილემ მანმა მეიღებე ბევრადრე მარტოტი შეაკარბინა გამოგობას, რომ უკლს „ცემენტს“ ჰქვიან აქაურ ქარხნებში, რომ ცემენტის მაგიერ საძირკველზე ახმარებენ. ქვიშა-ნარევი კის როელიც ნესტიანდება, იშვობა, განზე იწვეს, ძალს აძლევს და კიდეც არღვებს კედლებსო.

* გუმინ დასარულეს ტფლისში ტელეფონების გამართვა. გერ მხოლოდ 120 ალაფს არის გაყვნილი ტელეფონი.

* ჩვენის აქაურ კორესპონდენტს, აბულ-ღვენი მიქელაქისაგან მოგვიღვდა ერთი რაღაც ძველი სინო-ლენძის ნიეთი, დიდის მენდლის მზავესი, რომლისც პატარა, თითქუ ყელ-მეშო, ხვეულ ფოთლზე შუა, ცხიველთა ბარელიევებია გამოქანდაკებული, ხოლო ამ ბარელიევებს შემდეგ მენდლის გარემოვე წარწერადაც უკანასკნის ასოგებდა, რომელიც არც თათრულ-არაბულსა ჰგავს, არც სენდურს და არც ჩვენებურს სურებს. კორესპონდენტი გვითვლის, რომ ეს მენდლი გადაეკითა აწერა-კითხვის საზოგადოების* მუხეის: იქ-რეთლის პასუხ-წერილისა.

ეს საჩოთიოთა თვისება ვახლავთ კლიო წერეთლის წერილისა, რომელიც არის ნახარის სიტყვა: „ინც-დაც... გამოდგარან ივერის* ფურცლებზედ და იღიქვიანა“; თუ განმარტების წერილშია ლაზას განმარტება მოკარებულნი არ არის, ქართლის ცხოვრებას მოუკარებია და სხვა*.

ევე არ არის, იმ გვარს წერილში, რომლისთვისც წერეთელს დაუტკემა „ისტორიულ-ფილოლოგიური გამოკვლევა“ დრესს, მოკარებს და ამისთანა ეკარბის სიტყვებს ადგილი არ უნდა ჰქონდეს. მოკარებმა ფრიად საუფოა ყველგან და უფრო მეტად მეცნიერებში. მართებულობა და შენობრივი სიფაქსე ყოველ მწერლისაგან მოითხოვს, პატყვებულ იქნას შენობრივი მხარე მოკამათისა.

თეც მისეტი გვაძილებს ეხლდებე ვინაყარბით წერეთელს, რომ ლაზა ჩვენ-მთერ მოკარებულნი სიტყვა არ არის. სიტყვა ალაზა ჩვენ ამოყვერთ

ნება მცოდნემ გასინჯოს, წაიკითხოს წარწერა და რიმე სინტერესო ამბავი გამოარკვიოსო.

* ლეს ტფლისის სათავად-ანტონო ბანკის თეარტი დაინშეულა კონცერტი მე. მ. ა. ბალანჩინისა, ქან გ. გ. ძენდისისა და ქართულ ხორის შონწილოებთა. ხორა შესარულებს „სურფულს, ბერარულს“ და კახურს „ნანინას“. მანმა ბალანჩინემ იძღერს თავისავე ახალს მონანსს: „ნუ შემიბარლებ“, და ქან ძონადისთან თავისავე ახალ ლეტუსს: „ტყემ მოსახ ფოთოლი“. დასაწყისი კონცერტისა სიღამოს 8 1/2 საათზეა.

* „ნიგოთი“-ს სადგურზე ხუთ-შაბათს, სექტემბრის 15-ს, ღამის ორ საათზე საქონლის მატარებელს № 46-ს დევრა შვიდი შეთავალებული აფხაზი ამ მატარებელს მოხმული ჰქონდა ვაგონი, რომელშიაც იყო არტელ-ჩივი და ქანდარიში და მიქონდა თან ბლომა ფული რკინის გზის მოხელეთა გამაგრების დასარგებლად. აფხაზებს ეს ვაგონთა ამარტელის კის ვაძარევა სწავლიათ. ამისათვის, მატარებელი დაღვა თუ არა ნიგოთის სადგურზედ, აფხაზებმა უკანასკნელს ვაგონს თივის სროლა დაუწყეს. არტელი ჩივი მხარეს გადახტა ხალხის დასახებლად, მხოლოდ ქანდარიში გადმოიხდა ვაგონებიდან დასათვალთვებლად, თუ რამდენი აფხაზიაო. ამ დროს ერთმა აფხაზმა ესროლა დამბა ქანდარს, ტყვია შივ გულში მოხვდა და ქანდარიში იქვე სული დლოია. აფხაზები ევენენ ვაგონს და ტეხა დაუწყეს ამ დროს მოსმა სახალობა ქართველების სტყენს, რომელიც მათეშილამ ტფლისის მოლიდა. აფხაზებმა დაინახეს თუ არა სახალობა

იმ ქართულ-მეგრულ-ლაზურ-სვანურ-აფხაზურ ლექსიკონიდა, რომელიც შევადგინეთ იმ გვარ პატყვებულ ცაკეთა შეწყობითა, ვითარნიც არიან პეტრე გიორგისე ქარაია, ძმანი ნიკორაძენი, თავ. ჩიქოვანი და სხვ. აფხაზური სიტყვები დაგვიწერა ამენის ზედმიწევნით მცოდნემ პ. გ. ქარაიამ. ხოლო მე, ჩემს წერილში „ქართული ენა“, აფხაზურ სიტყვებს ალაზარ შეუწონე ქართლის ცხოვრების ლაზა და ხევსურულ-ფშაურ ლაზარს (საშუაბაროდ, ეს უკანასკნელი სიტყვა ჩვენის წერილის დადგენის დროს, კორექტურულ შეცდომის გამო, გამოტოვებულ იქნა).

წერეთელი ისეთ მედიდურ კილოზე სწერს თავის „ისტორიულ-ფილოლოგიურ გამოკვლევას“, რომ, ძალიან შესაძლებელია, ჩვენი ესრეთ განმარტებაც უკარად ეტყენის და მოკარებად ჩასთვალოს თვით ქართლის ცოდნეც აფხაზურის ენისა. იყვნენ მისი. საკუთრად ჩვენ-კი დიდაც ვადავებთ საზოგადოების აზრს და ვებრძობ მუხუთა სიტყვას. და ვიდრე

მატარებელი, გაძარცვას მამნივე თარი დანებებს და ვიქვენ. გერ არ იციან, ვინ არიან ის აფხაზენი.

* ახალ-ქალაქი: ამ ლეტებში მოელიან აქ საქართველოს ეგზარხოს ვლადიმირს, რომელიც, როგორც ამბობენ, ინახულებს ვარძიის მონასტრისაც.

* არ თვინი: ართივისის სამოქალაქო სკოლაში თითო-ორიოლა ქართველი ყმაწვილიც სწავლობს. ამათში ბევერი თუშკა გამომხებული ენით, მაგრამ ზოგამ მანც იციან ქართული. სკოლაში ქართველები ან-ბან-სი-კი არ ასწავლობან.

* საჩხერე (იმერეთი). 6 გვენისთვის შეკრება საჩხერეში პოლიციამ სანტარები, რომლებიც მამნივე შეულდნენ ბაზრის გასუფოაებას. ამავე ღღეს შენიშნეს საჩხერეში ორი სატყეო ავადმყოფი-ერთი ურია და ერთი სომეხი, რომელიც ორის ღღეს განმავლობაში ვარდაიცვალნენ.

მსამევე თთეს ავად ვახდა და გარდაიცვალა ვარდელში იმევე ურის ცოლი. 9-ს ავად ვახდა ორი სომეხი, რომლებიც უვლიდნენ ავადმყოფს. ერთი ამათვანი 12-ს გარდაიცვალა, მეორე-კი ღღესაც ავად არის.

ამით გარდა ავად ვახდენდა გარდაიცვალნენ ამ ღღებში: სოფელს ჭალის გღეხი მისუ-რამე და სოფელს არგეთში გღეხის ბაქურაძეს ციალი; ქმარი ღღესაც ავად არის.

ქიათურაში, ამბობენ, ღღეს არც ერთი ავადმყოფი აღარ არისო.

არ დაგვიწყნებდით რომელისამე მუშაის-მთერ სიტყვით წარმოთქმულ სიტყვაში, მინამ ვერ ვაგებდეთ ვუ-სიტყვით მეკარე ანუ ცრუ.

გარდა ამისა ტყუილი ის ამბავიც, რომ, ვითომ, როგორც ამბობს წერეთელი, აფსართა ჯალავჯალი (ე. ი. დღემარის პირიდან ავღელი) ერთ აფხს, რომ, ვითომ „აფსართა“ შესახებ ათას რვას წლის განმავლობამდე ქართლოტყენად თამარ დედლაშამდე) არავითარი ისტორიული ცნობა არ მოიძიებოდა. ტყუილია, აი რისთვის:

აფხაზნი თავის თავს უწოდებენ აფურს, თავის ქვეყნას აფსნი. სეანნი მათ უწოდებენ აფსართა. ქართლის ცხოვრება (ძველი დროისა) მათ უწოდებ ხან აფმაჯად, ხან აფსარად, ხან აფსაჯად, ხან აფსაჯად. პორნი (29—79 ქრ. შემდეგ) მოიხსენებს აბსილოებს (absilae), არჩინი (100—160 ქრ. შემდეგ) აღნიშნავს აფსოდებს. ვინ არიან ეს აფსოდები? „ქართლის ცხოვრება“ ამბობს: „შეგლო ყრბოებს კლესობა, რომელი იყო მას ეამსა საზღვარი საბერძენე-

ტვილისელი კორესპონდენტი სწორად
გახეი ნოვ. ვრეს-ს: ჩვენი ქალაქი
სასანიტარო მხრეგ მალარა კოკ-
ლობს. წარმოადგენენ, რა საეკონომი-
კურებადმოაზრებს ამას წინადა. ქალაქის
მოურავმა, პოლიცემისტებმა, ექიმე-
ბმა და რკინის გზის მოხელეებმა
გასინჯეს დიდუბის ერთი ნიჟილი,
რომელიც დასახლებულია რკინის
გზაზედ მომუშავეთაგან. ჯერ განი-
ხრეს არხი, რომელიც გაყვანილია
რკინის გზის დებო-ქარხნებიდან
მტკვარამდე. დასაწყისშივე, სადაც
შემის საწყობია, გამართულია ფენის
ადგილი. მიხეილის არხზედ, რომლი-
თაც გამოჰყავთ მტკვრის წყალი
დიდუბისა და ქალაქის ბაღების მო-
სარწყავად, ხის ღარი გადებუ-
ლი და უსუფთაობა შგ ვეზავს
და სარწყავ წყალში ჩადის. არხი
ბოლო მტკვარში-კი არ უქდება, არა-
მედ მოშორებით და მყარად უსუ-
ფთაობით იქაურბამოკრწყულია.
აქვე ახლო, ცოტა ქვემოთ, რკინის
გზის რეზერვუარია, საიდგანაც არა-
ქლის მანქანით წყალი ჰყავთ რკინის
გზისათვის. ეს წყალი უკანასკნელ
დროამდე სამსუბდად და სეკურის
მოსახარადეს იხმარებოდა. რკინის
გზის ახალ გარდა მეორე არის
მტკვრისკენ გაყვანილი, რომ-
ლი უსუფთაობაც რკინის გზის რე-
ზერვუარს ვერ ასცდებდა. ამ რიგად
რკინის გზის დებო-ქარხნების უსუ-
ფთაობა, რომელიც ტუ ჩაიწერა,
უკანვე აქეთ წყლის მანქანით და
რკინის გზასეგ ვეზავნება. რა გასა-
კვირველია, სენი შიგ დებო სადგურ-
ში განჩნდ. ამას გარდა, მიხეილის
არხის წყალობით, რომელშიც სი-
ბინძურე ჩადის, სენი ვრცელდება
მთელს ქალაქშიაც, რკინის გზის
სამართალეოს ყოველივე ეს აცო-
ბეს, მაგრამ ჯერ არა ულანია რა:
მისწერა მხოლოდ უმაღლეს მთავო-
ბას პეტერბურგს და პასუხს ელის.

სიბარგობის განაგრძობისათვის

შეათამაჯოლათაიის სასაბუჟო მოქალაქ-
ქის დასმუხს მთელს ამას შემდეგ გამ-
ხლებებს. უნახან სამინისტრომ ციმრუ-
დობათ მისწერა ქალაქის სამხარებო-
ბებს, ამ დასმუხით დასაყვადობულად

თისა და საქართველოსი. შემუსრა
ქალაქი აფშელეთის ცხუში და მო-
ავდა ციხესა ანაყოფისასა¹⁾ (იხ. გვ. 174).

თუ ცხუში იყო ქალაქი აფშელე-
თისა, მაშ სნანს, რომ იგი ყოფილა
აფხაზეთში, ვინაილგან ცრუობა (წიო-
ნდელი სოხუში) იყო დედა ქალაქი
ამ ქვეყნისა და ყრუს დროს აფხა-
ზეთის განაგებდა ერთიანი ლეონ,
რომელისც ცოლად ესეგ ასული მე-
ფთისა მიიხსა გურანდუბტ.

ასანღები მოხსენებულნი არიან
ბიზანტიელ მწერალთაგან 550 წელს
ქრ. შემდეგაც²⁾. შესახებ ასაილა
ქვეყნისა სწერენ, რომ იგი მდებარ-
ებს შავის ზღვის პირას, იქ, საცო
კავისონი დაწყებულია ზღვის, ევროპა-
ის მხრიგ, ივინი არიან ქრისტიანენი
და ემოზირებდნინ ლაზთა მეფეს.

ახანაჟი სცოხეობდენ იქვე მთების
ძირში და და ივინიც ექვემდებარე-
ბიან ლაზთა მეფეს³⁾.

¹⁾ ეს ცრუ შემოხვია საქართველოს
და არილის მეფობაში (663-718 წ.).

²⁾ განხ, ნაწილი მეორე, გვ. 62.

³⁾ ლახიკად და კოხილად შექვეს სუ-

მსაოღად ისეთი გეგა წარადგინან,
რომელსაც დიდ დაჯწიამიქვედის ქაღ-
ქას წინაშე.

„განხით და მოკრობის განკრგუ-
ლებას ვრგვთაშაგ დაეკუდავა სხლ-
განხი, რომელსაც ვაკესაიან ადმინი-
სტრაციას უფლებას ეძლეუ, ზსუხის გე-
ზაში მისეგ და სასუველი განწყუსოს
ამთ, ვინგ მოარეულან დროს დაარ-
კეს 102 მუხსან ამ განხისის, რომ-
დის ძალათგ მომრეგებულ-მოსამთ-
ლენი განწყუსეს სოაშე სასუველს.

ქორისის დღესობა

ხსენადჟონი. 12 ენენსთვე-
ბოლერა შოჩანის მხარაში ფეს
ეიდებს,—ეს ოფიციალურად აღი-
არებული ამბავია. სენმა პირველად
თავი ირინა ჭითაურის რკინის გზის
შტაბსაარსელ მუშებს შორის. ასეც
უნდა ყოფილიყო. უმწვერვალის სი-
ბინძურე, საზრდოდ ცალიერის ზე-
რი და წყლის ხმარება, ზომას გა-
დამტკებელი ჯაფი—ხოლერისც მე-
ტი არა უხდარა, ამანე უეთესი ნია-
დაგ არ უტანდა. აქამდე მათ შორის,
ვინც-კი განხნენ ავად, მანამდე კაცს
არა გაუგებარა, სანამ ზნენ დგომის
ილაჯი არ გაუწყდათ და არ წიკე-
უნენ, ამ დღემშიც იმავე გზაზე 2
სპარსელი მომკვდარა ხოლერით.

სპარსელ მუშეებისაგან ხოლერა გა-
დევდა ოსებს, იმავე გზაზე მომუშა-
ვებებს. პირვილივე შემახვევა და უკან
მოაზუნდად გაქვევა მუშების ერთი
იყო. ნამუშევრის ფაის აღებასაც
ავად დაუტყდას. ამორჩიეს ოახი
კაცი და მიანდეს—ჩვენი ხეცარი
ფული თქვენ ადიღეთით. თეთთან-კი
მინისაკვანდის გაწყვიტეს.

მათს ეკავს გაყვენენ სხვა მუშები:
იმერული, ქართლები, ზეფანები
და სხვა. ასე, რომ ახლა ქიათურის
რკინის გზის კეთება შეჩერებულია,
ყველამდე ოქროში რომ ჩასვა, მინც
არ მიდის აქაური კაცი იქ სამუშა-
ოდ. გზის კეთების იჯარადართ ახა-
ლი მუშები დაუბარებით კიდელი,
რომელიც მისელისათანავე სენებულ
გზაზე მუშაობა ისეგ უნდა განაგრ-
ძონ.

ქიათურის რკინის გზის შტაბზე
მომუშავეებისაგან ხოლერა ეს ორი

კვირია, სოფ. ქიათურაში გადავიდა,
სადაც ებღემებული ხსიათი მიილა.
დენემდე ათ კაცზე მეტი მოკვდა ამ
სრული, და სამი-თხი კაციც ავად-
მყოფია. ხოლერის განენს სხვათა-
შორის, ხელს უწყობდა იქაური სიბი-
ნძურე. შარშან შორაპნის მხარა ამ
სენს უფენლად გადაურჩა. ამბო-
დენენ, შავ-ქვამ იხსნათ. ვინ ამბობს,
შავი-ქვა, როგორც ერთი ხელხინდეც
ერთი ღონის-ძიება ცოტათი ხელს უწყ-
რავს ხოლერის გავრცელებას, მაგამ
მეტი არფერი. იმის თქმა რომ აქაო-
და შავი-ქვა არის, ხოლერაც არ
განჩნდება, შეუძლებელია. სისუფთა-
ვე სამკვიფრო წყსა, დაცვა აუცი-
ლებლად საჭიროა მინც. აღდად შავ-
ვის-ქვის ძვედემოლოგის იმეთი
წარსდა ქიათურა ისე უსუფთაოდ
ხოლერის წინაშე! რა-კი ავადმყო-
ფები განჩნდენ, რა თქმა უნდა, თე-
ლები მოიფუჭნენიც—გაყეთეს ფარ-
დული, ფარდული სანაქებო! ვარე-
დაცვა და შავიღაცნაც ბატო
მიყვარეს უფერეს თვალბას... ავად-
მყოფებს აგლიათ ყველაფერი, რაც-
კი ავადმყოფისათვის საჭიროა. არა
აქეთ საწოლი, საქმედი, მოვლა, წა-
შობა. წარმოადგენეთ, ღამით, სა-
ნეთელი-კი ამ ანთია ფარდულში!

ფარდული შგ დაბაშობა მოთავ-
სებულნი, —შავის-ქვის კანტორგინ-
გან სული რამდენიმე ნაწილია. უქვე-
ლია ამ ფარდელის სახელოვეს სო-
ფელში ხოლერის გავრცელებზე გა-
დევნა აქეს. გარდა ამისა, დაბახს
არავითარი სისუფთავე არ ეტყობა:
როგორკი იყო ხოლერის განენმდე,
ისეთივე ახლიც. იმ შენიხანს, სა-
დაც ხოლერით ავადა ხდენია, დე-
ზინფექციას არ უეთებენ. ერთის სი-
ტუთი, ამისათანა უბატრონობა წარ-
მოუდგენენ.

... გაფუშდით... სჯობია.

აქეთვეიც, როგორც სხვაგან, და-
ბაშოს ხოლში ხმა ვავრცელებული,
ვითამეც ხოლერინანებს ექიმები ძალი-
თი ჰკოლდენენ. მთუ გვიდა, რომ
ხალხი ასე არ ფიკრობდეს, ყოველი
ფინანს-ძიება უნდა მიდილოთ, ავად-
მყოფენი მოვარზით ხოლმე.

თითქმის ერთსა და იმავე დროს
სალიელებიც ირინა ხოლერამ თავი,
ავადმყოფებისათვის ფარდელის მი-
ნაგვარა აქეც არის. ქიათურიდან

ქვის გამოზიდავ შეჩერდა. თვით სა-
ლიეთში ვაგონებს დამტკირთველი
მუშებიც დაფრთხნენ და თავს უზუ-
ვლს, რის გამოა მუშები ძალიან გა-
ძვირდნენ.

სახელდახლო ფარდული შოჩა-
ან შიხაიც არის ვავრცელებული, სადაც
თითო-ორილა სპარსელი მუშა ყო-
ველ-ღვე წვეს. ამ სადგურზე რკი-
ნის გზის ღონდაგისათვის მიწის
სობრან და ყველა ჯურის მუშებიც
ბლომად არიან. უმეტესობა მათგანი
დაიფანტნენ ხოლერის შიშით.

მუშების ამ ვაფრტვისათვის თვა-
ლური უნდა ედვენოს. ვინ იცის,
საიდგან არ არიან მისუღნი! შინ და-
ბრუნების დროს ადგილი შესაძლე-
ველია, ხოლერაც თან წაიღონ, და
ისეთს ადგილს მიჰმინონ, სადაც
მისი სენებაც არა ყოფილა. დილა,
ვისც ჯერ არს, სახეში უნდა იქო-
ნიოს სის ვავრცეობა. ვი თუ მერე
გვიან-ლა იქნას.

სხვა ადგილზე ჯერ ვერის მოვ-
სენებთ, ზესტაფონში-კი რომ ლა-
მის არი შემოგვავარონ, ეს ცხადია.
ამას წინადა აქაურ ხლთან წიკეც და
ხოლერით მოკლავ ქიათურის რკი-
ნის გზის შტაბსა შუბა და აქეთვე
გამოქვეული სპარსელი. მაშინათვე
ფარდული ღონისძიება იქნა მიღ-
ებული მის დასაფლავისათვის. სანს
დღეს არ გაუვლია, ქუთაისიდან მა-
ტარებდეს ერთი გლუმი მოჰყვა. ზე-
სტაფონში ჩამოხტობა და იქვე წა-
ქეცვა ერთი იყო. ხოლერით ავად-
ყოფი აღმონდა. მაშინავე წაიყე-
ვის ხოლერინანებს ფარდულში, სა-
დაც მეორე დღესვე სასაქისკენ
აქენენის პირი სსიკვლილოდ გაზხ-
დებულ კაცს. ამ დღემში იქაურ
შავის კანც მწარმომებელ ფრანგ პა-
ნისის ქეცრობაში მოსახსაბრე, ყა-
რამან ქუთათელამე, გახდა ხოლერი
დაც. ყველას შეგინდა. ვი თუ აქ
გაუხნდა. გამოდგა, რომ წინადელი
შორაპნში ყოფილიყო და ავადც
იქ გამოდარიყო. ჯერ სახლში სწამ-
ლობდნენ, მერე ფარდულში წი-
ყანეს, სადაც სადამოდ არ უცო-
ხლბია. შესაფერი ღვინფექცია გაუ-
კეთეს სახლს, სადაც პი-ველად ავად-
ყოფი იწვა.

ხოლერის ხმის ვაგონებისათანავე
აქაურმა პილიტის ბოქალუმა მაყ-
ფესვიდამ ფს და პს¹⁾

ყოველის გუნდა რომ მაღალ მთის
წვივარისგან დაგორდებია, მინამ
მიაჭერეს მთის ძირიალს, დიდ ზეგად
იქცევა ხოლმე. წერეთელსაც ასრე
მისდის. თავდა პირველივე იქცევა,
როდესაც ლაშას თარგნა იქცევა, იმავე
აწარმოვა²⁾ და ამ შეცდომის ვითომ

ღვს ყოველივე ხლი გადაყრვინა
და სოფლითგან შემობტანაც სასტი-
კულ აოხარდა.

რუსეთი

ამას წინადა გახეი ნოვ. ბრ.-ში და-
ბეჭდილი იყო წერილი შემოდვის სა-
თათითი: „რუსეთში მხოლოდ რუ-
სის ჯარი უნდა იყოს“. ავტორი ამ
წერილისა სხვათა შორის ამტკიცებ-
და, რომ ფინლანდის ჯარს ძლიერ
სძულს რუსის ჯარის-კაცნი, რომ
უწინ ჯარის ფრონსი ფინლანდიაში
მხოლოდ რუსები იყვნენ, რომ არა
თუ ფინლანდიაში, მთელს რუსეთის
იმპერიაში ასე უნდა იყოსო და სხე.
ესლა იმავე გახეი დაბეჭდილია წე-
რილი გენერალ-მაიორის შულცისა,
რომელიც ამტკიცებს, ზემოსხნებში
ეი წერილი ყოველ გვარ საფუძველს
არის მომკლებულიო და, სხვათა შო-
რის, სწერს: „ავტორი წერილისა ამა-
ბობს, რომ უწინ ფინლანდის ჯარში
რუსის აფიცრები იყვნენო“. ეს ტყუ-
ლია. როგორც უწინ, ესლაც ფინ-
ლანდიის ჯარში აფიცრებდა არიან
ფინლანდის მკვიდრნი, რომელთაც
ადგილობრივი ენა კარგად იციან, და
ეს-კი აუცილებელია ჯარისთვის, რა-
დავანაც ყოველად საჭიროა აფიცრმა
კარგად იცოდეს ენა იმ ჯარისა, რომ-
ელსაცა სწრთენის და მპეთებობს.

ვესტისი

ვესტისის ახალ კანონში პირებენ
სიეთი მუხლი ჩაერთო, რომლის
ძლიერი ფულის მოთხოვნა ვესტე-
ლით ვადაზდ აღრეც შეიძლებოდას,
უკეთუ მანამდე ან ვესტისის ხელის
მომწერი ანუ ბლანკის დამწერი შე-
უძლებელი მოავლედ იქნას გამოცხა-
დებული. ამ შემთხვევაში ვესტისის
პატრონს შეუძლიან ვადაზდ ურგ-
ლოს ან პირველს, ან მეორეს.

სენისი

შინიდან საქმეთა მი-
ნისტრს ვანჩხვა აქეს საქარხნო ინ-
სპექტორებმა ქალები მიიღოს. აქა-
მომდე მხოლოდ ორი ქალი ყოველა

და გასაწობებულდა სხვა შეცდომებიც
ზედ მოაკოლა. ქართლის ცხოვრება¹⁾
ავტორმა, როდესაც ამბობს, რომ
ლაშა აესართა ერთი განმანათლე-
ბელს ნიზნავსო; განიჭრებელია, რომ
„აესართა ენა“ შესთხუეს შეიჭრ-
მეც რა უკულის მემბრანეთი და სხ.
საუკმირი აქეს შეიჭრებულეცა სხ-
უკუნის მემბრანის აქართლის ცხო-
ვრებას—სთან? სუ თუ ბ-ნი გიორგი
წერეთელი დღესაც იმ აზრს ადგია,
რომ ვითომ „ქართლის ცხოვრება“
შეთხუებულია, ანუ შედგენილი მე-
თხუდებულ საუკუნეში?

პირიქით, „ქართლის ცხოვრებისა“
ზედ-მიწვენი შეცვალო სისრულით
გვერთულებს, რომ იგი ჩვენის ერის
დადებული ძეგლია, რომ იგი შედ-
გენილია ნაწილ-ნაწილად, დროთა-
გრძობით, რომ მას კორი არსად არ
შემაოქეს, რომ იგი, არა თუ ახვია-
დებს თბრობას შესახებ ქართველები-
სა, არამედ კიდევ ამაკლებს, რომ
ბაქთამ, ტრამბისი მთვენ დასწამოს.

სიგე ჯანაშვილი

რატომია მერე? თუ, როგორც
ამბობთ, პეტროლოგის მიერ ნახსენე-
ნი ერი აფსართა პარაფრლავ, აღ-
ველია დედა-მიწის გარკიდება, რო-
გორ-და გაიგეთ, რომ სკანების
აფსარტი (აფხაზის) იგივე ძველი
პეტროლოგის დროის ერი არ არი-
სო? რომელ ფილოლოგიაში სწე-
რია, რომ ცოცხალის ერის ენა შეე-
დარგებინათ იმ ერის ენისათვის, რო-
მელიც უკველიად დეკარბოლუა
გადაცვილია. უწინარი სკანინ რო-
გორ შეუწყონენ სანონს და არა-
ვარ დასაყენით, რომ, ვითომ, აწი-
დელ აფხაზეთსა და ძველი დროის
აფსარტე შორის ისეთი განხხვაება
იყოს, როგორც დღესა და ღამეს
შუა?

ამას გარდა, ნუ თუ იმავე Com-
pendium-ში, რომელსაც ასხებლეთ,
მიაგალია. მაგალითი არ არის მოღე-
ბული დასამტკიცებლი იმისა, რომ
სიტყვები აფსარტი (აფსარი), ასლი
(აფშლი), აფაზნი და ამაზე კანო-
ნიურად წარმოსდგებოდეს ფესვიდამ
ას და აფს, ანუ უკუ ესტკეაო,

*) ამ წინაზედ ერთი ფილოლოგი (?) მი-
მტკიცებდა, რომ ასამ 6 ერი გადიცულია
ასა ლექსად. ამას ბრძინის ბრძინი გვი-
მტკიცებდა, მაშზედ მე ვთხარებთ, რომ ვი-
მისი კანონის-სი რა უნახსენებელია, რო-
მელიც მი-კი სწიოთა ასოების ნ-სი და ს-
ს-სი ურთიერთზე გადაცემა-შეიქი, მაგ. შე-
ც-ტ-ალეც (ხეცურა), ხილ-ალ-ლერა, ნე-
მს-ლესსი (მეგრ.) და მრ. სხე. ამ ფილო-
ლოგისათი შემოდგნა წერეთელსაც არ მი-
დის ერთობა სიტყვათა ასპარო, აფშლი,
აფსუცა და აფსარი, იყვენ ნება მისი, ეს-კი
უნდა ვიცოდეთ, რომ ვიერთს სენებულ
ფილოლოგისათანა კაცები ვიერთს ვერ და-
რწმუნებენ, რომ ივინი მართლად ამბობს.

*) ლაშა იმავე ფესვისადა, ამბობს წერი-
თელი, რომელიც ვაჩინებდა იქსეცა, ი-
ღუქლი და სხე, მაგრამ საკამათო ის-კი არ
არის, თუ „ლაშა“ რომელი ფესვიდან
წარმოდგინა, დღეს კი ვინცა ვაჩინებდა ის
გარემოება, რომ თქვენ აფსართა (აფხაზთა)
ენა უარ-კაცივით და ლაშა წერით არა
აფხაზთა სიტყვაა, არამედ სწორი ბოქალი
რომ იქნებდა სიტყვა იქსეცა თამარს ჰქონდა

კენის მწერალი პრაპოტო უწოდს იმერეთს.
თი მისი სიტყვები: „რომელიც მალ-მოძებო-
ბით დაიბრუნეს კოხილდა, არავითარი უფლ-
ვა-ბი არა ჰქონდა დაღუპირა იმ ეფესა, რომ-
მელსაც ყოველად ლაზიკა (გვ. 54) ლაზიკა
სხვეს ფიქსის (რომის) აქეთ-იქით ნაბრუნ-
ებს. ლახიკაში შემდეგი ქალაქებია: სევეს-
ტაპოლი, პიმიურტი (პიქნაურტი), სანდა
(კანდე), სარპანისი (შორაპანი), კლისურა
(კლისურა) და სხე. (გვ. 291).

